

**FUNDACJA
BATOREGO**

IM. STEFANA

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

27 maja 2021

Stanowisko Zespołu Ekspertów Samorządowych Fundacji im. Stefana Batorego w sprawie odrotu od samorządności w projektach Polskiego Ładu i Krajowego Planu Odbudowy

Z niepokojem obserwujemy pomysły i działania rządu związane z projektem Krajowego Planu Odbudowy i ogłoszonym niedawno programem Polski Ład. Jesteśmy przekonani, że są one zagrożeniem dla polskich samorządów, a skala proponowanych zmian oznacza, że wkrótce możemy być świadkami zmiany ustrojowej.

Nie angażując się w tym miejscu w merytoryczną dyskusję o zasadności proponowanych zmian w systemie podatkowym, o ich potencjalnym wpływie na różne grupy społeczne i na redystrybucję dochodów w Polsce, zwracamy uwagę, że przedstawione ostatnio projekty strategii rządu przewidują bezprecedensowe ograniczenie dochodów podatkowych samorządów i zastępowanie ich subwencjami oraz dotacjami z rządowych funduszy. W praktyce oznacza to postępujące uzależnienie samorządów różnych szczebli od decyzji administracji rządowej. Podważa to również konstytucyjną zasadę pomocniczości, której nie da się realizować w warunkach rosnącej nieufności rządu do demokratycznie wybieranych władz samorządowych, a także w sytuacji kolejnych ograniczeń samodzielności finansowej, uzasadnianych reformami systemu podatkowego.

W dokumentach rządowych nie znajdujemy wsparcia dla uspokajających zapewnień o tym, że uszczuplenie dochodów jednostek samorządu terytorialnego zostanie zrekompensovane subwencjami. Przede wszystkim, nie zostały przeanalizowane nieuchronne nierówności w obciążeniu różnych gmin konsekwencjami nowych rozwiązań podatkowych. Nie zostały przedstawione szczegółowe wyliczenia wysokości rekompensat, nie wskazano źródeł ich finansowania ani proponowanych zasad podziału. W zamian zgłasza się pomysł stworzenia coraz większej liczby rządowych funduszy, które miałyby odpowiadać za część transferów publicznych środków do samorządów. Rządowe strategie pod pozorem reform uderzają w istotę samorządności i w wielu dziedzinach dążą do zastąpienia samorządowego modelu dostarczania usług publicznych, inwestycji i prowadzenia polityki rozwoju modelem scentralizowanym, opartym na rządowych lub resortowych funduszach i agencjach, rozdzielających środki publiczne. O tym, że może to przebiegać w nieprzejrzysty sposób, świadczą ostatnio dyskutowane przykłady Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych czy Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg. Polskę samorządów próbuje się w ten sposób zastąpić Polską rządowych funduszy, które stają się domyślną odpowiedzią rządu na wiele problemów i wyzwań.

Stoimy na stanowisku, że wszystkie ustawy i rozporządzenia wdrażające i precyzujące Krajowy Plan Odbudowy oraz Polski Ład powinny być szeroko skonsultowane z samorządami, zwłaszcza w zakresie polityki zdrowotnej, mieszkaniowej, zagospodarowania przestrzennego czy infrastrukturalnej. Krajowy Plan Odbudowy i Polski Ład powinny być także szczegółowo ocenione pod kątem wpływu na ustrój samorządowy. Samorzady powinny mieć udział w planowaniu i wdrażaniu tych programów. Komitet monitorujący powinien zapewniać właściwą reprezentację samorządów i być wyposażony w realne – a nie tylko symboliczne – kompetencje.

Rekompensaty za zmiany w systemie podatkowym planowane przez Polski Ład nie powinny ograniczać samodzielności finansowej samorządów, bo to samorzady właśnie powinny móc mieć władztwo podatkowe korespondujące ze swoimi kompetencjami i potencjałem inwestycyjnym. Różnice między samorządami mniej i bardziej zamożnymi powinny być regulowane systemowo – przez sprawiedliwy i przewidywalny system wyrównawczy, a nie uznaniowo – przez „ręczne sterowanie” strumieniem dotacji.

W tych warunkach trudno jest odpowiadać na skierowane niedawno do różnych organizacji zaproszenie ministra Michała Cieślaka do udziału w rządowych konsultacjach „Samorząd 3.0 – Rozwój bez barier”. Widać sprzeczność w zaproszeniu do dyskusji o pożądanych kierunkach reform ustroju samorządowego, gdy w istocie wizja zmiany – stopniowego demontażu potencjału inwestycyjnego gmin i ich finansowej autonomii, uczynienia z polskich samorządów klientów rządowych funduszy – jest już zaprojektowana. Realizuje się w innym trybie i w zasadzie bez konsultacji.

Apelujemy o to, by reformy i programy inwestycyjne związane z postpandemiczną odbudową nie stały się pretekstem do niszczenia samorządu terytorialnego, który jest kluczowym elementem demokratycznego państwa i od lat cieszy się wysokim, stabilnym zaufaniem Polaków.

Zespół Ekspertów Samorządowych Fundacji im. Stefana Batorego

Edwin Bendyk, prezes zarządu Fundacji Batorego

Marta Bejnar-Bejnarowicz, radna Rady Miasta Gorzowa, prezes Kongresu Ruchów Miejskich oraz Stowarzyszenia Ludzie dla Miasta

dr Adam Gendźwiłł, adiunkt w Zakładzie Rozwoju i Polityki Lokalnej Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW

prof. Hubert Izdebski, profesor w SWPS Uniwersytecie Humanistycznospołecznym (Wydział Prawa), członek – korespondent Polskiej Akademii Nauk, radca prawny, adwokat (w Spółce Prawniczej I&Z s.c. w Warszawie)

dr hab. Paweł Kubicki, Katedra kultury i społeczeństwa Europy, Instytut Europeistyki UJ

dr Anna Materska-Sosnowska, członkini Zarządu Fundacji im. Stefana Batorego, adiunkt w Zakładzie Systemów Politycznych Instytutu Nauk Politycznych UW

Jan Olbrycht, europoseł

Szymon Osowski, prezes Watchdog Polska, akcja Masz Głos

prof. Iwona Sagan, kierownik Katedry Geografii Społeczno-Ekonomicznej UG

prof. Paweł Swianiewicz, kierownik Katedry Rozwoju i Polityki Lokalnej, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW

dr hab. Dawid Sześciło, kierownik Zakładu Nauki o Administracji na Wydziale Prawa i Administracji UW

dr Cezary Trutkowski, prezes Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej

dr Katarzyna Wojnar, doktor Nauk o Ziemi w zakresie geografii Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUROREG UW

prof. Artur Wołek, ekspert ds. ustroju, profesor administracji i polityk publicznych Akademii Ignatianum w Krakowie

Marek Wójcik, pełnomocnik Zarządu ds. legislacyjnych, Związek Miast Polskich